

GEÇ HELLENİSTİK DÖNEM'DEN BİR MOUSA KLIO YONTUSU A MOUSA CLIO STATUE FROM THE LATE HELLENISTIC PERIOD

Umut KAPUCI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji

umut.kapuci@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8550-6091

ÖZ

Geliş Tarihi:

16.07.2024

Kabul Tarihi:

25.08.2024

Yayın Tarihi:

29.09.2024

Anahtar Kelimeler

Karia
Tralleis
Hellenistik Dönem
Heykel
Mousa Klio.

Keywords

Caria,
Tralleis,
Hellenistic Period,
Sculpture,
Mousa Klio,

Bu çalışmada, müze envanter kayıtlarına göre Kuzey Karia'dan bulunan mermer bir Mousa yontusu ele alınmaktadır. Günümüzde Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunan, ayakta ve khiton üzerine himation giyimli Mousa yontusu tipolojik ve ikonografik özellikleriyle Klio olarak tanımlanmaktadır. Kazıdan bulunmadığı için herhangi bir buluntu konteksti ve tabakası olmadığından karşılaştırma, tarihlendirme ve ikonografi bölümü analoji yöntemiyle yapılmıştır. Heykelin duruşu, tipolojisi ve ikonografisi Geç Hellenistik Dönem'de başta Batı Anadolu ve Adalar olmak üzere çeşitli atölyeleri ve bu atölyelerin Karia Bölgesi'nin heykeltıraşlık merkezleri ile olan ilişkilerini ortaya çıkarabilecek özelliktedir. Bu bağlamda analogik değerlendirmeler sonucunda Mousa Klio yontusunun tipolojik açıdan Münih tipinde betimlendiği anlaşılmaktadır. Stilistik açıdan Pergamon ve Rhodos, Kos, Samos gibi Adalar heykeltıraşlığı ile etkileşimi belirlenen Münih Tipi Mousa Klio yontusu, Kuzey Karia Bölgesi kapsamında Tralleis yontuculuk ekolü altında değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında ele alınan heykel için tipolojik özellikleri ve stil unsurları üzerinden Geç Hellenistik Dönem içerisinde İÖ 2. yüzyılın üçüncü çeyreği, 150-125 yılları önerilmektedir.

ABSTRACT

This study details an analysis conducted upon a marble Muse sculpture found in the North Caria region. This Muse sculpture, which is being preserved in the Aydın Archaeology Museum, depicts a himation being worn on top of a chiton and has been identified as Clio because of its typological and iconographic features. The sculpture's comparison, dating, and iconography aspects were carried out through the analogy method since the piece was not found at an excavation - meaning there is no artifact context or stratum. The sculpture's stance, typology, and iconography can reveal various workshops, especially in Western Anatolia and the Islands of the Late Hellenistic Period, and the relationship of such workshops with the sculpting centers of the Caria Region. The analogical evaluations have demonstrated that the Muse Clio sculpture is typologically depicted in Munich type. This Munich Type Muse Clio sculpture, which was found to have stylistic interaction with the islands where sculpting took place, such as Pergamon and Rhodes, Kos, and Samos, is discussed under the Tralleis sculpting school of the North Caria Region. Taking this into consideration along with its typological features and stylistic elements, the years 150-125 from the 3rd quarter of the 2nd century BCE in the Late Hellenistic Period is the dating recommended for the sculpture.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1517171>

Atf/Cite as: Kapuci, U. (2024). Geç Hellenistik Dönem'den bir Mousa Klio Yontusu. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(3), 1512-1523.

Giriş

Esin perileri olarak tanımlanan ve genellikle güzel sanatların personifikasyonu olarak nitelendirilen Mousalar, sanatın koruyucu tanrısı olan ve ok ve yay gibi atribütlerinin yanı sıra *lyra* ve *kithara* ile betimlenerek *Kitharodos* sıfatı ile anılan Apollon ile ilişkilendirilmektedir (Şahin, 1999, ss. 383-429, Fig. 1-18). *Apollon Mousagetes* epitheti (Türr, 1971, Nr. VIII 3) ile vurgulanan bu birliktelik Antikçağ vazo resim sanatının yanı sıra plastik sanatlarda da görülmektedir. Platon tarafından yaşamın ritmi ve harmonisinin efendisi olarak tanımlanan Apollon, *Mousagetes* sıfatı ile kendi adına düzenlenen *Pythia Festivallerinde* Mousaların müziklerinde yönetici rolü üstlenmektedir (Platon, *Republic, III*, 399a, 400a). Dionysos ve Maenad birlikteliğine benzer biçimde Apollon'un çevresinde müzik ve dans ile betimlenen Mousalar (Frieslander, 1999, s. 3), festival ve düğünlerin eşlikçisi olmalarının yanı sıra cenaze alaylarında da bulunmaktadır. Örneğin Akhilleus'un cenaze töreninde Mousalar on yedi gün on yedi gece yas temalı şarkılar söylemektedir (Agizza, 2006, s. 315). Şarkı ve eğlenceye tezat biçimde yas ve kederi de temsil eden ve *khiton* üzerine *himation* giyimli kadın tipolojisinde betimlenen Mousa figürleri, simgeledikleri sanat ve bilim dalı ile bağlantılı olarak farklı atribütlerle tasvir edilmektedir.

Hellence *Mousike Tekhne* teriminden türetilen müzik (Günay, 2006, s. 19) ve *Mousetion* sözcüğünden dönüştürülen müze (Shaw, 2004, s. 8) gibi sanat ve kültürel bellekle ilintili kavramlar, etimolojik olarak Mousalar ile ilişkilendirilmektedir. *Mousetion* kavramı, orada bulunanlara özgür düşünme ortamı sağlamakta, dolayısıyla *Mousetion* araştırmacılar için bilim ve sanat konularında kapsamlı çalışmalar yapabilecekleri bir eğitim alanı olarak tanımlanmaktadır (Yağcı, 2014, s. 3). Antikçağ'da Aristoteles tarafından Atina'da kurulan ve İskenderiye için örnek olan *Lykeion* dışında Pergamon'da yer alan *Mousetion* yapıları; Geç Klasik ve Hellenistik Dönem'de sanatsal ve bilimsel kaynakların korunduğu yapı kompleksleri olarak önemli kültür merkezleridir (Artun, 2012, s. 3 vd.).

Değinilen veriler ışığında Mousa figürleri tarafından temsil edilen sanat ve bilim alanları kapsamında yer alan tarih ikonografisi; bu çalışma içeriğinde bir Klio heykeli üzerinden irdelenmektedir.

Literatür Özeti-Kavramsal Çerçeve

Çalışma kapsamında ele alınan heykel için zamansal sınırlamayı Geç Hellenistik Dönem, mekânsal bağlamı ise Kuzey Karia oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma konusu ve araştırma alanına yönelik yapılan literatür taraması ile içerik analizi kapsamında bölgesel açıdan önemli merkezlerin plastik buluntuları ve heykeltıraşlık ekolü üzerine gerçekleştirilen yayınlar incelenmiştir. Bu bağlamda Karia Bölgesi genelinde Geç Hellenistik Dönem heykeltıraşlığı üzerine R. Özgan tarafından yapılan araştırmalar; bölgesel ölçekte en kapsamlı yayın grubunu oluşturmaktadır. Tralleis yontuculuğunu içeren yayınında Hellenistik Dönem'den itibaren Roma İmparatorluk Dönemi'ni de kapsayan süreçte kent'in buluntuları üzerinde durulmuştur (Özgan, 1982a, s. 1 vd. Kat. Nr. K 30; Özgan, 1990, s. 261 vd., Kat. Nr. 2; Özgan, 1995, s. 72 vd., Kat. Nr. TR 30). Araştırmacının Stratonikeia heykeltıraşlığı konusunda gerçekleştirdiği çalışmasında kent'in Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi plastik eserleri ilk defa toplu olarak bir bütün dahilinde değerlendirilmiştir (Özgan, 1999, s. 1 vd.). Karia kapsamında R. Özgan tarafından gerçekleştirilen diğer önemli yayında ise Hellenistik Dönem Menderes Magnesiası heykeltıraşlık eserleri değerlendirilmektedir (Özgan, 1982b, ss. 196-209). Karia Geç Hellenistik Dönem yontuculuğu üzerine yapılan diğer bir kapsamlı çalışma A. Linfert tarafından gerçekleştirilmiştir (Linfert, 1976, s. 1 vd.). Araştırmacı, bu yayınında ayakta giyimli kadın yontuları üzerinden bölge genelinde Rhodos, Kos, Samos ve Delos gibi ada yerleşimleriyle birlikte Tralleis ve Magnesia kentlerinin yontuculuk stiline ve değinilen merkezler arasındaki üslup etkileşimine yönelik öneriler sunmaktadır.

R. Özgan ve A. Linfert'in çalışmaları dışında Karia Bölgesi'nin kuzey kentleri kapsamında Geç Hellenistik Dönem heykeltıraşlığı üzerine gerçekleştirilen çalışmalar Tralleis ve Magnesia yerleşimlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda bölgenin önemli heykeltıraşlık merkezlerinden Tralleis antik kentinin Geç Hellenistik Dönem plastik buluntuları çok sayıda araştırma içeriğinde ele alınmıştır. Örneğin İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunan bir Epehebos heykeli yaklaşık yüz yıllık süreçte 1914 yılında G. Mendel'den 2013 yılında R.R.R. Smith'e kadar çeşitli araştırmacılar tarafından farklı dönemlerde yayımlanmıştır (Mendel, 1914, s. 263 vd., Kat. Nr. 542; Sichtermann, 1965, s. 71 vd.; Steuben, 1972, s. 133 vd.; Zanker, 1974, s. 38; Özgan, 1995, s. 114 vd., Kat. Nr. TR 69; Andreae, s. 2001, s. 60 vd.; Smith, 2013, Nr. 51). Yine aynı müzede korunan bir Karyatid yontusu ise G. Mendel ve R. Özgan tarafından incelenmiştir (Mendel, 1914, s. 257 vd., Kat. Nr. 541; Özgan, 1995, s. 125 vd., Kat. Nr. TR 70). Aydın Arkeoloji Müzesi'nde yer alan ve araştırmacıların *klasistik* özelliklerini vurguladığı bir kabartma H. P. Laubscher ve R. Özgan tarafından yayımlanmış, Tralleis yontuculuğunun iyi bilinen

örneklerinden Apollon Kitharodos heykeli ise G. Mendel ve R.R.R. Smith tarafından çalışılmıştır (Laubscher, 1966, s. 115 vd.; Özgan, 1995, s. 45 vd., Kat. Nr. 18; Mendel, 1914, s. 269 vd., Kat. Nr. 548; Smith, 2013, Nr. 76) Kentte yapılan bir diğer çalışmada A. Yaylalı ve M. Çekilmez, *gymnasium* buluntusu giyimli bir kadın yontusunu yayımlanmıştır (Yaylalı ve Çekilmez, 2012, ss. 223-234). Araştırmacılar tarafından İÖ 170-160 yıllarına tarihlenen heykel üzerinden Tralleis antik kentinin Pergamon ve Adalar yontuculuk ekolü ile etkileşimi vurgulanmaktadır. Bu alanda yapılan diğer bir araştırmada M. Dinç, Tralleis heykeltıraşlık eserlerini konu alan çalışmasında kentin Hellenistik Dönem buluntuları üzerinden Pergamon, Smyrna ve Ephesos gibi merkezlerin yanı sıra Adalar yontuculuğunun özelliklerine değinmektedir (Dinç, 2013, s. 1 vd.).

Hellenistik Dönem’de Tralleis ile birlikte Menderes Magnesiası’nın Geç Hellenistik Dönem yontuculuğu da çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Bu bağlamda 1891-1893 yıllarında gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında ilk araştırmacılar C. Humann, J. Kohte ve C. Watzinger; Artemision batı ve kuzey frizleri ile Zeus Sosipolis kült heykelinin yanı sıra Artemis Leukophryne Tapınağı sunağında bulunan plastik eserlerle birlikte tiyatro çevresinden bulunan bir erkek torsosu ile birlikte Dionysos başına ait buluntuları içeren katalog çalışması gerçekleştirmiştir (Human, Kohte ve Watzinger, 1904, ss. 86-228). Araştırmacılar tarafından erkek torsosu ve Dionysos yontusu, tiyatro dekorasyonu kapsamında değerlendirilmektedir. Kentin diğer erken dönem araştırmacılarından G. Mendel, Müze-i Hümayun’da korunan plastik eserleri içeren katalog çalışmasında diğer kentlerle birlikte Magnesia buluntusu yontuları da kapsayan bir araştırma gerçekleştirmiştir (Mendel, 1914, s. 274 vd.). R. Horn, yayınında Magnesia buluntusu ayakta, giyimli kadın portre yontularının stil gelişimini Pergamon Zeus Sunağı frizlerinden sonra gelişen bir üslup bağlamında değerlendirirken, D. Pinkwart giyimli kadın yontularından oluşan bir grup heykel ile birlikte tiyatrodan bulunan bir Satyros kabartmasını yayımlamıştır (Horn, 1931, s. 78 vd., Taf. 38,3; Pinkwart, 1973, s. 152 vd.). Kentin mimari heykeltıraşlığı üzerine yapılan kapsamlı diğer bir araştırmada A. Yaylalı, Artemis Leukophryne Tapınağı frizlerindeki kabartma programını içeren çalışmalar gerçekleştirmiştir (Yaylalı, 1976). Söz konusu yayınlar kentin Geç Hellenistik Dönem mimari plastiği üzerine yoğunlaşmaktadır. A. Linfert ve R. Özgan, Zeus Sosipolis Altarı üzerinde betimlenen kabartmalarla birlikte tanrıça ve giyimli kadın yontularının yanı sıra L. Valerius Flaccus’un ailesine ait heykel grubunu yayımlamıştır (Linfert, 1976, s. 28 vd.; Özgan, 1982b, ss. 196-209). Kentin Geç Hellenistik Dönem yontuculuğu üzerine güncel bir çalışma olarak öne çıkan diğer bir araştırma G. Kökdemir tarafından gerçekleştirilmiş; araştırmacı, kentin önemli yontu grubu olan L. Valerius Flaccus’un ailesine ait heykellerle ilişkilendirdiği Athena yontularını içeren bu yayınında, yontuları Geç Hellenistik Dönem kapsamında İÖ 1. yüzyıl içerisinde değerlendirmektedir (Kökdemir, 2019, ss. 107-121).

Tanım

Çalışma kapsamında ele alınan yontu, alçak kaide üzerinde *kbiton* ve *himation* giyimli kadın heykelidir¹ (Şekil 1). 2007 yılında satın alma yoluyla Aydın Arkeoloji Müzesi’ne kazandırılan yontunun buluntu yeri belirsizdir. Orta grenli beyaz mermerden ve gövdeye sonradan eklenen başı ile omuzdan itibaren sağ kolu kırık ve eksik olan yontu, bunun dışında kalan tüm kısımlarıyla korunmuştur. Giysi ve gövde üzerinde aşınma ve patina görülmektedir.

Omuzları dar yapıda verilen yontunun hareket nedeniyle sol omzu sağına göre yukarıda işlenmiştir. Göğüsler dolgun ve belirgin, bel, sol bacak hareketiyle soluna eğimli, sağ basen ise dışa taşkındır. Sol kol giysi altında gövdeye paralel biçimde aşağıya uzanmaktadır. Bacak yapısı ince ve uzun işlenirken, giysi altında hareketlenen sol bacak dizden hafifçe bükülür ve yana uzanır, sağ bacak ise sabit ve vücudun ağırlığını taşımaktadır. Sol bacağı açıkta bırakarak *plinthé* üzerine kadar uzanan *kbiton* kıvrımları *himation* altında belirgindir. Sağ göğüs altında *kolpos* oluşmuştur. Belin sağından bacak üzerine uzanan diyagonal yönlü sicim biçimindeki *kbiton* kıvrımları, sağ diz üzerinden itibaren paralel biçimde dikey doğrultuda devam etmekte ve sağ ayağın ön kısmını açıkta bırakarak kaide üzerinde sonlanmaktadır. *Kbiton* alt kenar kıvrımları sol bacak hareketiyle birlikte diyagonal biçimde sol ayak bileği üzerine dökülmektedir. *Himation* ise sol bacağı tümüyle açıkta bırakarak sol basen üzerinden sağ dize

¹ Ölçüler: Yük. 47 cm, Gen. 18 cm, Der. 12 cm.

Aydın Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü’ne ve çalışma sürecinde destekleri için Dr. Funda Ertuğrul ve Dr. Emrah Özdemir’e teşekkür ederim.

kadar uzanmaktadır. Sol elin mantoyu çekmesiyle birlikte sol göğsün altında, sol bacağın öne ve yana hareketlenmesiyle de sol ayak bileği üzerinde şematik kıvrımlar oluşmuştur. Manto kenar kıvrımları hem üst gövde üzerinde hem de alt gövdede diyagonal yönlü kalın ve şematik bant biçiminde işlenmiştir. Arka yüzde manto kenar kıvrımı diyagonal bir bant biçiminde verilmiş, sol omuzdan geriye atılan *bimation* ucu ise dikey yönlü ve aşağıya doğru genişleyen kalın bir şerit biçiminde işlenmiştir.

Tipoloji ve İkonografi

Çalışmada ele alınan heykelin *kbiton* ve *bimation* düzenlemesi, Geç Klasik Dönem’de yaygınlaşan bir modayı yansıtmaktadır. Giysi-gövde şeması bağlamında, İÖ 4. yüzyıl ortalarından Geç Antikçağ’a kadar tanrıçalar ve giyimli kadın privat portre yontularının bu tipolojide betimlenen çok sayıda örneği bilinmektedir.

Tipoloji bağlamında yapılan analogik değerlendirmeler sonucunda; yontunun duruş ve giysi şeması açısından Mousa Klio’nun *Münih* tipinde betimlendiği anlaşılmaktadır (Faedo, 1994, s. 719, Mousa, Mousai 224; Schneider, 1999, Taf. 25, Kat. Nr. 1). Bu tipte Klio ayakta, *kbiton* üzerine manto giyimlidir. *Kbiton* kolsuz ve uzun, *bimation* ise sağ göğsü ve sol bacağı açıkta bırakacak biçimde düzenlenmiştir. Sağ kol aşağıya uzanarak yana açılır ve elinde bir rulo tutar, sol kol ise giysi altında geriye çekilerek aşağıya uzanmaktadır. Bazı örneklerde ise figür bir *keithara*, *klepsydra* veya yazı tableti tutar biçimde betimlenmektedir (Saraçoğlu, 2019, s. 101). *Himation*ın açıkta bıraktığı sol bacağı öne uzanıp hafifçe dizden bükülerek yana ve geriye hareketlenir, sağ bacak ise sabittir ve gövdenin ağırlığını taşımaktadır. Ayaklarında *kothornos* tipini yansıtan açık ve bantlı sandaletler yer almaktadır. Genellikle bir *plinth*e üzerinde serbest heykel olarak betimlenen Klio yontularının bazı örneklerde solunda ağaç kütüğü biçiminde bir destek yer almakta ve figür bu desteğe yaslanır biçimde tasvir edilmektedir (Koçak, 2013, Beil. 24.6).

Bu bağlamda çalışma içeriğinde incelenen yontunun kırık ve eksik olan sağ kolunun gövdeye paralel biçimde aşağıya uzandığı ve elinde bir rulo tuttuğu anlaşılmaktadır. Yoğun aşınma ve patina nedeniyle detayları tanımlanamayan sandaletin ise *kothornos* tipinde olduğu belirlenmiştir.

Mousaların betimlendiği en erken örnekler Arkaik Dönem’de Siyah Figür Tekniği’nde Sophilos tarafından imzalanan bir Dinos ve Kleitias eseri François Vazosu üzerinde görülürken (Carpenter, 2007, s. 38; Boardman, 2013, Fig. 24, 46), Antikçağ yontuculuğunda Klio figürü Geç Klasik Dönem’de Praksiteles’e atfedilen Mantinea Kaidesi’nin kabartma programında betimlenen Mousa figürlerinden köken almaktadır (Amelung, 1895, s. 1 vd.; Linfert-Reich, 1971, s. 32). Söz konusu figürün Batı Anadolu yerleşimlerinde bulunan diğer örnekleri; Geç Hellenistik Dönem’de Priene Arkhelaos Kabartması (Smith, 2013, Nr. 216; Özgan, 2018, s. 15, Fig. 1), Didyma Adak Kabartması (Mendel, 1912, ss. 566-569, Nr. 246) ve Halikarnassos Kaidesi’nde (Pinkwart, 1967, s. 89 vd.), Roma İmparatorluk Dönemi’nde ise Aphrodisias lahitleri (Smith ve Ratté, 1996, Fig. 26; Ögüş, 2008, s. 174, Fig. 4) ve Hierapolis Tiyatrosu podyum frizleri (Çubuk, 2008, ss. 128-131, Fig. 2.20-2.24) üzerinde görülmektedir. Mousa figürlerinin kabartmalar dışında üç boyutlu heykel örnekleri Hellenistik Dönem’de; Pergamon Zeus Sunağı terasında bulunan Tragodia/Melpomene ve Philiskos’a atfedilen Mousa Yontu Grubu’ndan bilinmektedir (Horn, 1931, Taf. 18.2; Özgan, 2020, s. 43 vd.).

Klio’nun *Münih* Tipinin arketipi için D. Pinkwart İÖ 3-2. yüzyıl, C. Schneider İÖ 2. yüzyılın ilk yarısı, A. Linfert ise Philiskos Grubu ile ilişkilendirdiği bu tipoloji için Geç Hellenistik Dönem başlarında İÖ 160/150 tarihini önermekte, dolayısıyla tipin orijinali için araştırmacılar tarafından Hellenistik Dönem’de farklı evreler öne sürülmektedir (Pinkwart, 1965, s. 146 vd.; Schneider, 1999, s. 88 vd.; Linfert, 1976, ss. 100-101).

Zeus ve bellek tanrıçası Mnemosyne’den doğan ve ikonografik olarak kültürü simgeleyen; müzik ve güzel sanatların yanı sıra astronomi gibi alanları sembolize eden dokuz Mousa’dan biri olan Klio, tarihi temsil etmektedir (Agizza, 2006, s. 34; Erhat, 2017, s. 103). Solon’un “*insanların ruhunu tutuşturan Aphrodite, Dionysos ve Mousaların işleri benim için değerlidir*” ifadelerinden anlaşıldığı üzere Antikçağ’da temsil ettikleri sanat ve kültür bağlamında oldukça önemli bir imge olarak görülen ve Aphrodite ve Dionysos ile özdeş tutulan Mousa figürlerinden Klio, Hellenistik’de kutlama, şöhret ve övgü anlamında kullanılan *kleio/kleos* sözcüğünden türetilmiştir (Carpenter, 2007, s. 15; Erhat, 2017, s. 178; Scopacasa, 2019, ss. 121-122). Yapıtlarından da anlaşıldığı üzere Homeros ve Hesiodos’un yaşadığı dönem bağlamında toplumsal açıdan *kleos* kavramının önemli bir değer olarak görüldüğü, dolayısıyla tarihi ve mitolojik figürlerin *ün kazanmak* ve *öldükten sonra hatırlanmak* gibi kahramanlıkla ilişkilendirilerek *heroize* edildiği bilinmektedir (Scopacasa, 2019, s. 122). Pindaros da Arkaik ve

Klasik Dönem’de *periodos* olarak tanımlanan Olympia, Pythia, Nemea ve Isthmia’dan oluşan dört Pan-Hellenik şenlik ve oyunda kazanılan zaferin karşılığı olan “şan” kavramını *kleos* ile tanımlamaktadır (Pindaros, 15, 17, 21, 25).

Değınilen veriler ışığında Hesiodos’tan Pindaros’a kadar geçen süreçte Klio’nun *tarih* ile ilişkisi bir metafor olmaktan öteye gitmez ancak Roma İmparatorluk Dönemi’nde İS 1. yüzyılda Klio dolaylı değil artık doğrudan “tarihin ilham perisi” olarak anılmaktadır². Dolayısıyla köken aldığı Hellence fiil ile birlikte Klio, tarihsel süreçte geçirdiğı değışimle Roma İmparatorluk Dönemi’nde ikonografik açıdan tarih personifikasyonu olarak nitelendirilmektedir.

Stilistik Değerlendirme ve Tarihleme

Mousa Klio heykelinde; sol kolun giysi altında betimlenmesi ve uzun *khiton* üzerine uzun manto düzenlemesi Geç Klasik Dönem modasını yansıtsa da gövde genel hatlarının düz ve köşeli konturlarla vurgulanan durağanlığı, üst gövdenin kısa ve dar, alt gövdenin ise dolgun, geniş ve uzun yapısının yanı sıra manto altında kalan sol göğsün belirsiz işlenişi, sağ kalçanın dışa taşkın yapısıyla vurgulanan basen ve duruşa yansıyan yaylanma ile *bimatiomun* hareketi engelleyen biçimde vücuda sıkıca sarılması ve yana doğru açılan sol bacak üzerinde bilekten itibaren gergin bir yapı oluşturması ve sicim biçimindeki *bimatiom* kıvrımları ile harekete bağılı sade ve şematik kıvrım düzenlemesi Geç Hellenistik Dönem modasını yansıtmaktadır.

Geç Klasik Dönem yontuculuğundan bilinen özellikler Geç Hellenistik Dönem’de tekrarlanarak yeni yorumlarla birlikte *neo klasik* olarak nitelendirilen bir dönem modasına dönüşmüştür (Smith, 2013, s. 259). Anılan *neo klasik* üslup, değınilen özelliklerle birlikte incelenen yontunun alt ve üst gövde üzerinde izlenen manto kenarının oldukça kalın biçimde katlanmasıyla desteklenebilmektedir. Bu stil Geç Hellenistik Dönem yontularında *klasistik* bir etki olarak tanımlanmaktadır (Özgan, 2020, 61).

Çalışma kapsamında ele alınan yontunun ince, hafif ve yumuşak kumaş dokusunu yansıtan *bimatiom* üzerinde uzun ve yuvarlatılmış yumuşak sırtlı sicim biçiminde dağılan kıvrım düzenlemesi Rhodos yontuculuk stilini yansıtırken, ponderasyon bağlamında üst gövdenin kısa ve dar, alt gövdenin ise dolgun, geniş ve uzun hatlarla vurgulanan ağır ve masif gövde yapısı, dolgun ve birbirinden uzak konumlandırılan göğüsler ile sol göğsün ortasından yayılan ince ve yüzeysel kıvrım düzenlemesi Geç Hellenistik Dönem başlarında Pergamon Zeus Sunağı terası ve çevresinde bulunan giyimli kadın yontuları ile Kos ve Samos yontuculuğundan bilinen özelliktedir (Özgan, 2020, s. 64, 170).

Değınilen biçem özellikleriyle birlikte yontunun alt ve üst gövde üzerinde manto kenarının diyagonal yönlü ve kalın bant biçiminde döndürülen kumaş katının ön kısımda birbirine paralel uzanan iki bölümden oluşan yapısı Geç Hellenistik Dönem Tralleis yontuculuk stilini yansıtmaktadır. Bu üslup Tralleis heykeltıraşlığında İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında özellikle 130-110 yıllarına tarihlenen yontularda yoğunlaşırken (Özgan, 1995, s. 35 vd., Kat. Nr. TR 12), benzer stil aynı dönemde Rhodos heykeltıraşlığında da görülmektedir (Pfuhl ve Möbius, 1977, s. 197, Nr. 725, Taf. 108). Tralleis yontuculuğunun değınilen stil gelişimi; giyimli kadın heykellerinde diyagonal yönlü uzanan manto alt kenar kıvrımlarında İÖ 2. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren izlenebilmektedir. A. Yaylalı ve M. Çekilmez tarafından İÖ 170-160 yıllarına tarihlenen Tralleis buluntusu giyimli bir kadın yontusunun değınilen unsurlarla birlikte genel stil kritiğinde Pergamon etkisi vurgulanmaktadır (Yaylalı ve Çekilmez, 2012, ss. 223-234). Bu doğrultuda Tralleis heykeltıraşlığında görülen Pergamon etkisi; erken örneklerde tomar biçiminde döndürülen hareketli ve plastik kıvrımlarla vurgulanırken, yüzyılın ikinci yarısından itibaren manto kenar kıvrımları gergin ve sert yapıda, şematik kalın bant biçiminde ve birbirine paralel yönlü uzanan iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Bu stil, kentın Roma İmparatorluk Dönemi yontuculuğunda da görülmektedir. İS 2. yüzyılın sonlarında giyimli kadın yontularında tekrarlanan bu üslupta manto kenar kıvrımları stilize kalın bant biçiminde katlanmaktadır (Dinç, 2013, ss. 225-226, Lev. III a-d).

Bu bağlamda Tralleis yontuculuğunda; Pergamon etkisiyle İÖ 2. yüzyılın ikinci çeyreğinde diyagonal yönlü, kendi içinde döndürülen hareketli ve plastik manto alt kenar kıvrımlarının Geç Hellenistik Dönem’de İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında Rhodos yontuculuğuna paralel olarak sert ve gergin bant biçiminde iki ayrı bölümden oluştuğu,

² Söz konusu Antikçağ şairleri ve eserleri ile ilgili detaylı bilgiler için bkz. Scopacasa, 2019, s. 126 vd.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde İS 2. yüzyılın sonlarında ise manto kenar kıvrımlarının tek ve şematik kalın bir bant görünümünde katlanan kumaş katına dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Tüm bu veriler ışığında çalışma içeriğinde ele alınan ve değinilen Pergamon ve Rhodos başta olmak üzere Adalar yontuculuğu ile etkileşimi vurgulanan yontu için Tralleis heykeltıraşlık üslubu içerisinde Geç Hellenistik Dönem kapsamında İÖ 150-125 yılları önerilmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan Mousa yontusu tipolojik ve stilistik açıdan Karia Bölgesi ve Adalar buluntuları ile karşılaştırılabilir. Bu bağlamda Geç Hellenistik Dönem'de İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında 130-110 yıllarına tarihlenen Tralleis buluntusu yontu (Özgan, 1995, s. 35 vd., Kat. Nr. TR 12); solunda bir heykel desteğinin yer alması ve figürün sol kolu üzerinden gövde ağırlığının desteğe aktarılmasıyla üst gövde üzerinde oluşan eğimle birlikte alt gövdede kalçanın sağında vurgulanan abartılı dışa taşkınlık düzeyi ve yaylanma hareketi incelenen yontudan farklılık gösterirken üst gövdenin kısa ve dar, alt gövdenin ise tezat biçimde geniş, uzun ve ağır yapısının yanı sıra sabit ve hareketli bacak duruşu ile vücudu sıkı bir biçimde saran *kehiton* ve *himation* düzenlemesi özellikleriyle incelenen Klio heykeliyle tipolojik olarak benzerlik göstermektedir. Tralleis yontusunun ince ve yumuşak kumaş izlenimi veren manto üzerinde üst gövdede başlayan ve sağ bacak kısmına kadar uzanan yumuşak sırtlı sicim biçiminde tek merkezden dağılan diyagonal kıvrım düzenlemesi ve *himation* alt kenar kıvrımının oldukça sert ve gergin dokusunda izlenen kalın bir şerit biçiminde şematik ve birbirine paralel olarak uzanan iki ayrı bölümden oluşan yapısı, çalışma içeriğinde ele alınan Klio yontusuyla benzer stil unsurları olarak görülmektedir.

Analojik değerlendirme kapsamında incelenen diğer bir örnek İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunan ve İÖ 2. yüzyıl sonlarına tarihlenen Lindos/Rhodos buluntusu *Münih Tipi* Klio yontusudur (Mendel, 1914, s. 11, Kat. Nr. 809; Koçak, 2013, Beil. 20,1). Lindos yontusu; manto altında sol kolun geriye çekilmesi, sol bacağın öne ve yana hareketlenmesi, sağ bacağın ise vücudun ağırlığını taşıyan duruş özellikleriyle tipolojik olarak benzerlik gösterirken, sağ omzun soluna göre yukarıda verilmesiyle vurgulanan kontrapost ile farklılaşmaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında ele alınan Mousa, Lindos örneğine göre durağan ve frontal özelliklere sahiptir. Karşılaştırılan yontular giysi-gövde şeması bağlamında; kolsuz ve uzun *kehiton* ile sağ göğsü ve sol bacağı açıkta bırakan *himation* düzenlemesiyle benzerlik gösterirken, Lindos yontusunun *kehiton*u ince ve şeffaf yapıda bürümcek kumaş dokusunu yansıtmaktadır. Dolgun ve belirgin göğüs yapısının yanı sıra basen ve belin sağında manto altından belirginleşerek yayılan sicim biçimindeki *kehiton* kıvrımlarının yumuşak sırtlı, yuvarlatılmış, hacimli yapısı ise stilistik açıdan benzer özelliktedir.

Ödemiş Müzesi'nde yer alan Geç Hellenistik Dönem'e tarihli Aphrodisias buluntusu Mousa Klio heykeli; tipolojik ve stilistik açıdan benzerlik gösteren diğer bir örnek olarak çalışma kapsamında ele alınan yontu ile karşılaştırılabilir (Linfert, 1976, s. 100). Bu doğrultuda Aphrodisias yontusu; solunda bir ağaç kütüğü biçiminde yer alan desteğe yaslanır biçimde betimlenmesiyle incelenen yontudan farklılık gösterirken ponderasyon bağlamında üst gövdenin dar ve kısa yapısının uzun ve geniş alt gövde ile oluşturduğu karşıtlığın yanı sıra duruşu, hareketli ve sabit bacak konumu ile vücuda sıkıca sarılan *kehiton* ve manto düzenlemesi, incelenen Münih Tipi Klio yontusuyla tipolojik olarak benzer özelliktedir. Sol kolun yana açılmasıyla sol göğsün ortasına diyagonal biçimde tek merkezden dağılarak yayılan uzun ve yuvarlatılmış yumuşak sırtlı plastik *himation* kıvrımları ve mantonun sol bacağı açıkta bırakarak biçimde belin solundan sağ dize uzanan hareketsiz ve şematik kıvrım düzenlemesi benzer stil unsurları olarak görülmektedir.

Sonuç

Çalışma kapsamında ele alınan Klio örneğiyle birlikte Mousa yontuları; Pergamon, Rhodos ve Tralleis yontuculuğunda stilistik açıdan benzerlik gösterirken, bu tipoloji Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde Güneybatı Anadolu ile Delos, Kos ve Samos adalarında çok sayıda örnekle temsil edilmektedir (Saraçoğlu, 2004, s. 650 vd.). Değinilen Pergamon, Rhodos ve Tralleis yontuculuğunun Hellenistik Dönem'deki gelişim ve etkileşim evreleri dönemin siyasi ve ticari gelişmeleriyle açıklanabilmektedir.

Bu bağlamda Hellenistik Çağ Rhodos yontuculuğunda; Geç Klasik ve Erken Hellenistik Dönem heykeltıraşlık okullarının adada faaliyet göstermesinin yanı sıra bilinen en önemli etki Lysippos üzerinden tanımlanırken, adanın I. Attalos ve II. Eumenes dönemlerinde Pergamon Krallığı'nda görülen sanatsal faaliyetlerle birlikte heykeltıraşlık eseri üretiminde bir artış görülmektedir (Lawrence, 1925, s. 67 vd.). İÖ 168 yılında Pydna Savaşı

sonrasında Delos'un ticari, ekonomik ve kültürel açıdan üstünlük döneminde Rhodos'un Karia hakimiyetini kaybetmesi dolayısıyla yontuculuk faaliyetleri durağanlaşırken (Özgan, 2020, s. 301), VI. Mithridates tarafından İÖ 88-69 yıllarında gerçekleştirilen ayaklanmalar etkisiyle Batı Anadolu'nun geneline yansıyan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkla birlikte Geç Hellenistik Dönem içerisinde İÖ 1. yüzyılın ilk yarısında Rhodos'ta yontuculuk faaliyetleri yeniden artış göstermektedir (Lawrence, 1925, ss. 67-71).

Hellenistik Dönem Tralleis yontuculuğu bağlamında; Batı Anadolu'da İÖ 3. yüzyılda Seleukhos hakimiyeti altında şekillenen sanatsal gelişim, sonrasında İÖ 2. yüzyılda da devam etmektedir (Özgan, 1982a, s. 3). İÖ 190 yılında Pergamon Krallığı tarafından desteklenen Roma Cumhuriyeti ile Seleukhoslar arasında Magnesia ad Sipylum'da gerçekleşen Magnesia Savaşı (Ruge, 1937, s. 2102; Üreten, 2005, ss. 201-202) ve ardından İÖ 188 yılında yapılan Apameia Barış Anlaşması sonucunda Batı Anadolu'da büyük bir bölüm Pergamon Krallığı'nın egemenliği altına girmiştir (Kaya, 2016, ss. 241-242). Bu doğrultuda başta II. Eumenes Dönemi'nde kurulan II. Pergamon Heykeltıraşlık Okulu etkisiyle özellikle Batı Anadolu ve Adalar yontuculuğunda Pergamon ekolü etkisiyle birlikte bir gelişim görülmektedir (Özgan, 2016, s. 10). Bu ekolün Karia'daki en belirgin etkisi Tralleis (Özgan, 1982a, s. 1 vd.; Yaylalı ve Çekilmez, 2012, ss. 223-234; Dinç, 2013, s. 1 vd.) ile birlikte Menderes Magnesiası yontuculuğunda görülmektedir (Özgan, 1982b, s. 197 vd.). İÖ 126'da Aristonikos Ayaklanması ve İÖ 88 yılından itibaren VI. Mithridates'in Roma Cumhuriyeti hegemonyasına karşı başlattığı isyan ve yüzyılın ikinci yarısının başlarında İÖ 40 yılında gerçekleşen Labienus Ayaklanması nedeniyle İÖ 2. yüzyıl son çeyreğinden İÖ 1. yüzyıl ilk yarısına kadar bölge genelinde heykeltıraşlık eserleri açısından azalma görülmektedir (Özgan, 1990, s. 251 vd.; Özgan, 2020, 275).

Sonuç olarak; Hellenistik Dönem'de Karia Bölgesi'nde Tralleis ve Magnesia üzerinden yayılım gösteren Pergamon etkili bölgesel ekolün yeni bir örneği olarak nitelendirilen ve İÖ 2. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen *Mümb* tipinde betimlenen Mousa Klio yontusu, Aristonikos İsyanı ve dolayısıyla bölgede heykeltıraşlık eseri üretiminin durağanlaştığı dönemden hemen öncesine ait olmalıdır. Bu bağlamda Tralleis yontuculuk stili altında değerlendirilen Mousa Klio heykeli; arketipi Geç Klasik Dönem Mantinea Kaidesi kabartmalarında betimlenen Mousa yontularına uzanan Geç Hellenistik Dönem repliği olarak yorumlanmaktadır.

Kaynakça

- Agizza, R. (2006). *Antik Yunan'da mitoloji* (Z. Zühre İlgelen, Çev.). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Amelung, W. (1895). *Die Basis des Praxiteles aus Mantinea*. Verlagsanstalt für Kunst und Wissenschaft.
- Andrae, B. (2001). *Skulpture des Hellenismus*. Hirmer.
- Artun, A. (2012). *Sanat Müzeleri I: Tarih sahneleri, müze ve modernlik*. İletişim Yayınları.
- Boardman, J. (2013). *Siyah figürlü Atina vazoları*. Homer.
- Carpenter, T. H. (2007). *Antik Yunan'da sanat ve mitoloji*. Homer.
- Çubuk, N. (2008). *Hierapolis tiyatro kabartmaları*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Dinç, M. (2013). *Tralleis heykeltıraşlık eserleri 1996-2002 kazılarında ele geçen Hellenistik ve Roma Dönemi mermer heykeltıraşlık buluntuları*. [Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Erhat, A. (2017). *Mitoloji sözlüğü*. Remzi Kitabevi Yayıncılık.
- Faedo, L. (1994). Mousa, Mousai. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae VII-1* içinde (ss. 991-1013, Pl. 715-727). Artemis Verlag.
- Frieslander, E. (1999). Dancing Muses?. *Assaph: Studies in Art History*, 4, 1-20.
- Günay, E. (2006). *Müzik sosyolojisi: Sosyolojiden müzik kültürüne bir bakış*. Bağlam Yayıncılık.
- Horn, R. (1931). *Stehende weibliche gewandfiguren in der Hellenistischen plastik*. Verlag F. Bruckmann AG
- Humann, C., Kohte, J. & Watzinger, C. (1904). *Magnesia am Maeander: Bericht über die ergebnisse der ausgrabungen der jahre 1891-1893*. Georg Reimer.

- Kaya, M. A. (2016). *İlk Çağ tarihi ve uygarlığı*. Pegem Akademi.
- Koçak, M. (2013). *Aphrodite am Pfeiler: Studien zu aufgestützten/angelehnten weiblichen figuren der griechischen marmorplastik*. Ege Yayınları.
- Kökdemir, G. (2019). Yeni değerlendirmeler ışığında Menderes Magnesiası'nda Athena kültü, Panathenaia ve bilinmeyen bir Athena (?) başı. *Cedrus*, VII, 107-121.
- Laubscher, H. P. (1966). Skulpturen aus Tralles: Zu einem neuen zweifigurenrelief. *IstMitt*, 16, 115-129.
- Lawrence, A. W. (1925). Rhodes and Hellenistic sculpture. *The Annual of the British School at Athens*, XXVI içinde (ss. 67-71). British School at Athens.
- Linfert-Reich, I. (1971). *Musen- und Dichterinnenfiguren des vierten und frühen dritten Jahrhunderts*. [Doktorwürde Dissertation, Albert Ludwigs Universität zu Freiburg]
- Linfert, A. (1976). *Kunstzentren Hellenistischer Zeit: Studien an weiblichen gewandfiguren*. Franz Steiner Verlag GmbH.
- Mendel, G. (1912). *Musees Imperiaux Ottomans: Catalogue des sculptures Grecques, Romaines et Byzantines I*.
- Mendel, G. (1914). *Musees Imperiaux Ottomans. Catalogue des sculptures Grecques, Romaines et Byzantines II*.
- Öğüş, E. (2008). Lahit üretimi: Mermer yatağından mezar anıtına. R. R. R. Smith & J. Lenaghan (Ed.), *Aphrodisias'tan Roma Portreleri* içinde (ss. 168-183). Yapı Kredi Yayınları.
- Özgan, R. (1982a), *Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltıraşlığı*. [Yayımlanmamış Doçentlik Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Özgan, R. (1982b), Zur Datierung des Artemisaltars in Magnesia am Maeander. *IstMitt*, 32, 196-209.
- Özgan, R. (1990). İ.S 1. yüzyıl Tralleis yontuculuğu. X. *Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler, I Cilt* içinde (ss. 247-284). Türk Tarih Kurumu.
- Özgan, R. (1995). Die Griechischen und Römischen skulpturen aus Tralleis. *AMStud* 15. Dr. Rudolf Habelt GmbH.
- Özgan, R. (1999). Die Skulpturen von Stratonikeia. *AMStud* 32. Dr. Rudolf Habelt GmbH.
- Özgan, R. (2016). *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II: Erken Hellenistikten Yüksek Hellenistiğe*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özgan, R. (2018). *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı III: Yüksek Hellenistik*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özgan, R. (2020). *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı IV: Geç Hellenistik*.
- Pfuhl, E. ve Möbius, H. (1977). *Die Ostgriechischen grabreliefs*. Verlag Philipp von Zabern
- Pindaros. *Επιγράμματα Πινδαρόου*. Kullanılan Metin ve Çeviri: *Bütün Zafer Şarkıları* (E. Gören, Çev.). Yapı Kredi Yayınları (2023).
- Pinkwart, D. (1965). *Das Relief des Archelaos von Priene und die "Musen des Philiskos"*. Verlag Michael Lassleben.
- Pinkwart, D. (1967). Die Musenbasis von Halikarnassos. *AntPl*, VI, 89-94.
- Pinkwart, D. (1973). Weibliche gewandstatuen aus Magnesia. *AntPl*, 12, 149-159.
- Platon. Πολιτεία. Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Republic* (P. Shorey, Trans.). T. E. Page, E. Capps & W. R. H. Rouse (Ed.), The Loeb Classical Library. Harvard University Press (1930).
- Ruge, W. (1937). Tralleis. K. Mittelhaus & K. Ziegler (Ed.) *Panlys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, 6 içinde (ss. 2094-2128). Alfred Druckenmüller Verlag.
- Saraçoğlu, A. (2004). Bir Musa heykeli ışığında Tralleis ve Rhodos etkileşimi. T. Korkut (Ed.), *Anadolu'da Doğdu-60. Yaşında Fabri Işık'a Armağan* içinde (ss. 649-657). Ege Yayınları.

- Saraçoğlu, A. (2019). Tarih'in ilham perisi: Kleio. *Arkeoloji ve Sanat*, 162, 91-104.
- Schneider, C. (1999). Die Musengruppe von Milet. *Milesische Forschungen*, 1. Verlag Philipp von Zabern.
- Scopacasa, R. (2019). Clio. *Nunt. Antiquus*, 15(1), 121-130.
- Shaw, W. M. K. (2004). *Osmanlı Müzeciliği: Müzeler, arkeoloji ve tarihin görselleştirilmesi* (E. Soğancılar, Çev.). İletişim Yayınları.
- Sichtermann, H. (1965). Der Knabe von Tralles. *AntPl*, 4, 71-85.
- Smith, R. R. R. (2013). *Hellenistik Heykel* (A. Yoltar Yıldırım, Çev.). Homer.
- Smith, R. R. R. & Ratte, C. (1996). Archaeological research at Aphrodisias in Caria, 1994. *AJA*, 100, 21-24.
- Steuben, H. (1972). Der Knabe von Tralles-Hellenistisches und Klassizistisches. *IstMitt*, 22, 133-140.
- Şahin, M. (1999). Miletupolis adak levhaları üzerinde Apollon Kitharodos: Tanrının tipolojisi, kült merkezleri; adak levhalarının lokalizasyonu ve tarihlendirilmeleri üzerine bir deneme. *Anadolu Araştırmaları*, XV, 383-429.
- Türr, K. M. (1971). Eine Musengruppe Hadrianischer Zeit. *Monumenta Artis Romanae X*, Gebr. Mann Verlag.
- Üreten, H. (2005). Roma Dönemi'ne kadar Tralleis tarihi ve Attaloslar ile ilişkileri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(38), 195-212.
- Yağcı, R. (2014). Antik Çağ'da müze kavramı. R. Yağcı ve S. Gündüz Küskü (Ed.), *Müzeler, Oyunlar, Oyuncaklar ve Çocuklar* içinde (ss. 3-14). Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Yaylalı, A. (1976). Der Fries des Artemisions von Magnesia am Mäander. *IstMitt, Beiheft 15*. Ernst Wasmuth Verlag.
- Yaylalı, A. & Çekilmez, M. (2012). Eine-Weibliche gewandstatue aus Tralles. *Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal 100 Yaşında, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, Anı -Armağan Serisi, Ek. III. 1*, 223-234.
- Zanker, P. (1974). *Klassizistische Stauten. Studien zur veränderung des kunst geschmacks in der Römischen Kaiserzeit*. Verlag Philipp von Zabern.

Not. Aydın Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'nün İzinleri Doğrultusunda Yazar Tarafından Fotoğraflanmıştır.

Şekil 1. Mousa Klio Yontusu.

EXTENDED SUMMARY

This research analyzed a marble Muse sculpture preserved in the Aydın Archaeology Museum and whose findspot is unknown based on the museum inventory records. In connection with the branch of art and science they represent in plastic arts, Muse sculptures are depicted with different attributes. The typological and iconographic features of the Muse sculpture that include the wearing of a himation on top of a chiton make it possible to identify it as a Munich-style Clio. Sculptures classified as Munich-style Muse Clio are generally in a standing position, wearing a long himation on top of a chiton. While the chiton is sleeveless and long, the mantle reveals the right breast and left leg. The right arm reaches down and outward to the side and holds a scroll in hand the left arm is pulled back under the garment and stretches downwards. In other examples, however, the attributes of these figures can be seen as cithara, clepsydra, or a writing tablet. The general form of the sculptures displays the left leg being revealed from underneath the himation stretching forward with a slight bend in the knee moving sideways and backwards while the right leg is fixed, supporting the entirety of the body weight. On the feet exposed from beneath the chiton, there are open sandals of kothornos type with stripes reaching to the ankle from between the toes. Based on this example, this study hones in on the relationships between Muse figures and concepts etymologically related to arts and cultural memory, such as music and museums. The Mouseion structures, which were significant centers of culture as building complexes where artistic and scientific resources were preserved in the Late Classical and Hellenistic Periods were discussed in this paper through examples from Alexandria and Pergamon. In literature, the Muse figures are associated with Apollo, the protector god of art. This association highlighted in the epithet of Apollo Musagetes is represented by many examples in the ancient sculpting of Western Anatolian settlements. This theme and composition, encountered in Mantinea Base in the Late Classical Period, and in Archelaos Relief, Halikarnassos Base, and Didyma Votive Relief in the Late Hellenistic Period, and resemble the relationship between Dionysos and Maenad, can be seen in the Aphrodisias sarcophagus and podium friezes in Hierapolis Theatre in the Roman Imperial Period. The sculpture discussed in this study does not belong to any context since it is not an excavation find. Therefore, the sculpture has been dated with the Western Anatolian and Caria Region findings through the analogy method based on other similar discoveries from nearby regions. While the spatial boundary for the Muse Clio sculpture studied in this research paper is the North Caria Region, the temporal boundary is the Late Hellenistic Period. Therefore, in the context of the literature review and conceptual framework, the publications discussing the plastic finds of regionally significant centers and their sculpting relations were analyzed under the scope of the literature scan and content analysis conducted regarding the subject of the study and research field. The most extensive studies on Late Hellenistic sculpting in the Caria Region were conducted by R. Özgan on the sculptural findings from the ancient cities of Tralleis, Magnesia, and Stratonikeia. In another extensive study on Late Hellenistic sculpting in the Caria Region on standing-garmented female sculptures, A. Linfert provides recommendations on the sculpting style of island settlements such as Delos, Kos, Rhodes, and Samos along with the cities of Tralleis and Magnesia and the stylistic interaction between these centers. The studies on Late Hellenistic Period sculpting within the ancient cities of the North Caria Region focus on the Tralleis and Magnesia settlements. The Late Hellenistic Period sculpting works of the ancient city of Tralleis, an important sculpting center of the Caria Region, were discussed not only by the aforementioned researchers, but also in the publications of G. Mendel, H. Sichtermann, H. Steuben, P. Zanker, R. Özgan, B. Andrae, R. R. R. Smith, H. P. Laubscher, A. Yaylalı, M. Çekilmez, and M. Dinç. In addition to Tralleis, the sculpting of Magnesia on Maeander in the Late Hellenistic Period has been the subject of many studies. The works of C. Humann, J. Kohte, C. Watzinger, G. Mendel, R. Horn, D. Pinkwart, A. Yaylalı, A. Linfert, R. Özgan, and G. Kökdemir are also included in Late Hellenistic Period sculpture literature of the ancient city of Magnesia. The stylistic and iconographic influence of the sculpting style of the islands of Pergamon, Delos, Rhodes, Kos, and Samos were found in this sculpture. Many examples of such sculptures depicted in this typology were found in the island settlements listed above, as well as southwestern Anatolia, from the Hellenistic and the Roman Imperial Periods. The following developmental phases of Rhodes and Tralleis sculpting, which were shaped by the influence of Pergamon in the Hellenistic Age, were conveyed through the political and commercial events of the period. Accordingly, the period that started with the Seleucid rule in Western Anatolia in the 3rd century BCE is analyzed within the scope of the hegemony of the Kingdom of Pergamon, which developed after the Battle of Magnesia and the Apameia Peace Treaty and the revolts of Aristonikos, Mithridates VI and Labienus respectively. The

Muse Clio sculpture has been analyzed as an artifact based out of the sculpting school of the ancient city of Tralleis of the northern settlements of the Caria Region. According to the results obtained in the scope of analogical evaluations, and based upon its typology and style, it is believed that this sculpture was made between 150-125 BCE in the Late Hellenistic Period. Thus, this Munich-style sculpting of Muse Clio, which is characterized as a new representation of the Pergamon-influenced regional school that is spread through the ancient cities of Tralleis and Magnesia in the Caria Region in the Hellenistic Period, and dated to the third quarter of 2nd century BCE, must be dated just before the Revolt of Aristonikos and the period when sculptural production in the region became stagnant.